

PALESTINE-ISRAEL CONFLICT (Historical overview)

Copyright © 2024 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: Yanuary 25, 2024
Published: February 12, 2024
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC19012024-46

THE NEW ECONOMIST / სხვალი პერიოდისთვის

Tamar Devidze

Doctoral student of political science
at Caucasus International University

ORCID iD:

<https://orcid.org/0009-0006-2131-385X>

E-mail: devidze_tamar@yahoo.com

Marekh Devidze

Doctoral student at TSU faculty of Social and
Political Sciences

ORCID iD:

<https://orcid.org/0009-0004-1942-8688>

E-mail: marekhdevidze@tsu.ge

ABSTRACT

Among the conflicts in the world, the Israeli-Palestinian conflict is one of the most difficult and unresolved problems. In the said territory, which was called Middle Eastern Palestine, the main population were Arabs and Jews. The Arabs were the indigenous population of Palestine and therefore represented the majority of the population, while the Jews were the minority. For centuries, Jews and Arabs coexisted peacefully in Palestine, but when the Jewish part began to grow slowly and steadily in the early 20th century, the situation changed radically.

In the 90s of the 19th centuries, along with the strengthening of anti-Semitic attitudes in Europe and Russia, the nationalist movement "Zionism" emerged in Eastern and Central Europe, the main goal of which was the return of the Jews to their historical homeland - Palestine. The mass emigration of Jews to Palestine is denoted by the term Aliyah. It was initiated by the Zionist organization "Hibbat Zion." From 1881 to 1939, five Aliyahs of Jews took place in Palestine, and from the same period, the conflict between Jews and Palestinians began, which spans dozens of years.

In the 1940s, there were two nationalist movements in Palestine: Zionism, whose goal was to create a national center for the Jews, and Palestinian-Arab nationalism, which wanted to abolish British rule and create an independent Palestinian state. These two nationalist visions caused the conflict between the Jews and the Arabs. This conflict has not lost its relevance for decades. Both regional and non-regional countries are involved in the resolution of the conflict, however, the disagreement between Israel and Palestine has not been resolved. In addition, in the background of the conflict, the threat of terrorism has also increased, and this region remains one of the hot spots not only in the Middle East but also in the world.

For decades, many international-level events and meetings have been held on the Israeli-Palestinian conflict, its causes, and conflict resolution, various methods and recommendations for solving the problem have been developed, but to no avail. This is confirmed by the surprise raid on „ Hamas“ on Israel on October 7, 2023, which was followed by the bombing of the Gaza Strip by Israel. It is the bloodiest and longest conflict. Outside forces are also involved in it, which destabilizes the situation in the entire Middle East.

Key words: Israel, Palestine, Zionism, Aliyah, Conflict.

REFERENCES:

1. A History of The Middle East and its relations with The South Caucasus (19TH -beginning of 21ST CC) Sanikidze G. Alasania G. Gelovani N. Tbilisi, 2011(in Georgian);
2. Gachechiladze R. Middle East, Geographical and Historical Landmarks, vol. II. Tbilisi, 2017 (in Georgian);
3. Gachechiladze R. Georgia in the World context, Tbilisi, 2017 (in Georgian);
4. Khonelidze N. Israel's Declaration of Independence, Tbilisi, 2003 (in Georgian);
5. netgazeti.ge. Gvadzabya M. Israel-Palestine conflict, May 18, Tbilisi, 2021(in Georgian);
6. <https://forbes.ge> Beradze D. Motives and imeline of Hamas attack on Israel, October 23, 2023 (in Georgian);
7. Benny M. Righteous Victim: A history of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001, Paperback -21 Aug. 2001;
8. Berger E, Zionism the Dream and the Reality, 1974;
9. Bicerton I.J and Klausner C.L. A History of the Arab-Israel Conflict, Ninth edition, New York, 2022;
10. Evron B. Jewish State or Israel Nation? Bloomington and Indianapolis; Indiana University Press,1995;
11. Friedman T. From Beirut to Jerusalem, National Book Award, New York, 1989;
12. Gelvin J. *The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment*, 1999;
13. Herzl T. Der Judenstaat, Staatsschift, Judischer Verlag, Berlin, 8. Auflage 1920;
14. <http://www.thetower.org> Scheimann G. The Map that Ruined The Middle East, Issue # 4, July 2013;
15. Masalha N. Expulsion of the Palestinians: the Concept of „Transfer“. Zionist Political Thought, 1882-1948. Washington, Institut for palestine Studies, 1992;
16. National Catholic Reporter "A Middle Eastern House of Cards," nronline.org, May 4, 2015;
17. Scheimann G. The Map That Ruined the Middle East, thetower.org, July 2013;
18. Shlaim A. The Iron Wall: Israel and the Arab World, Norton Paperback, 17 January, 2001;
19. US Holocaust Memorial Museum "Timeline of Events," ushmm.org (accessed Oct. 6, 2015);
20. William R.P. Gaza and The Palestine Crisis in History, 2014.

ჰალესტინა - ისრაელის კონფლიქტი (ისტორიული მიმოხილვა)

თამარ დევიძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერების
დოქტორანტი

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-2131-385X>

ელ.ფოსტა: devidze_tamar@yahoo.com

მარეხ დევიძე

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტის
კონფლიქტოლოგიის დოქტორანტი

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-1942-8688>

E-mail: marekhdevidze@tsu.ge

აბსტრაქტი

მსოფლიოში არსებულ კონფლიქტებს შორის ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტი ერთ-ერთი რთული და გადაუწყვეტელი პრობლემაა. აღნიშნულ ტერიტორიაზე, რომელიც ახლო აღმოსავლეთის პალესტინა და ინოდეზა, ძირითადი მოსახლეობა არაბები და ებრაელები იყვნენ. არაბები პალესტინის მკვიდრი მოსახლეობა და შესაბამისად მოსახლეობის უმრავლესობას წარმოადგენდნენ, ებრაელები კი უმცირესობას. საუკუნეების განმავლობაში ებრაელები და არაბები მშვიდობიანად თანაარსებობდნენ პალესტინაში.

ნაში, მაგრამ როდესაც მე-20 საუკუნის დასაწყისში ებრაულმა ნაწილმა ნელა და სტაბილურად დაიწყო ზრდა, სიტუაცია რადიკალურად შეიცვალა.

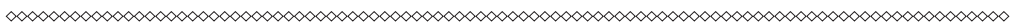
XIX საუკუნის 90-იან წლებში, ევროპაში და რუსეთში ანტისემიტური განწყობების გაძლიერებასთან ერთად აღმოსავლეთ და ცენტრალურ ევროპაში წარმოიქმნა ნაციონალისტური მოძრაობა „სიონიზმი“, რომლის მთავარი მიზანი იყო ებრაელთა დაბრუნება ისტორიულ სამშობლოში - პალესტინაში. ებრაელთა მასობრივი ემიგრაცია პალესტინაში აღინიშნება ტერმინით ალია. მისი ინიციატორი იყო სიონისტური ორგანიზაცია „ჰიბბატ ციონი.“ 1881 წლიდან 1939 წლის ჩათვლით პალესტინაში ებრაელთა ხუთი ალია განხორციელდა, ამავე პერიოდში იწყება ებრაელებსა და პალესტინელებს შორის კონფლიქტი, რომელიც ათეულობით წლებს ითვლის.

„XX ს-ის 40-იან წლებში პალესტინაში იყო ორი ნაციონალისტური მოძრაობა: სიონიზმი, რომლის მიზანი იყო ებრაელებისათვის ეროვნული კერის შექმნა და პალესტინურ-არაბული ნაციონალიზმი, რომელსაც სურდა ბრიტანული მმართველობის გაუქმება და დამოუკიდებელი პალესტინური სახელმწიფოს შექმნა. სწორედ ამ ორმა ნაციონალისტურმა ხედვამ გამოიწვია კონფლიქტი ებრაელებსა და არაბებს შორის.“

ათწლეულებია ეს კონფლიქტი არ კარგავს აქტუალობას. კონფლიქტის მოგვარების საქმეში ჩართულია როგორც რეგიონის, ისე რეგიონს გარეთ მდებარე ქვეყნები, მიუხედავად ამისა, ისრაელსა და პალესტინას შორის არსებული უთანხმოება ვერ მოგვარდა. გარდა ამისა, კონფლიქტის ფონზე გაძლიერდა ტერორიზმის საფრთხეც და ეს რეგიონი დღემდე რჩება არა მხოლოდ ახლო აღმოსავლეთის, არამედ მსოფლიოს ერთ-ერთ ცხელ წერტილად.

ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტზე, მის გამომწვევ მიზეზებზე და კონფლიქტის დარეგულირებისთვის ათწლეულებია არაერთი საერთაშორისო დონის ღონისძიებები და შეხვედრები იმართება, შემუშავებული იქნა პრობლემის მოგვარების სხვადასხვა მეთოდები და რეკომენდაციები, თუმცა უშედეგოდ. ამის დადასტურებაა 2023 წლის 7 ოქტომბერს „ჰამასის“ მოულოდნელი რეიდი ისრაელზე, რასაც მოჰყვა ისრაელის მხრიდან ლაზარს სექტორის დაბომბვა. კონფლიქტის 75 წლიან ეპიზოდში ეს არის ყველაზე სისხლიანი და ხანგრძლივი დაპირისპირება ისრაელსა და პალესტინას შორის. მასში ჩართულია გარეშე ძალებიც, რაც მთელ შუა აღმოსავლეთში ინვეს ვითარების დესტაბილიზაციას.

საკვანძო სიტყვები: ისრაელი, პალესტინა, სიონიზმი, ალია, კონფლიქტი.

შესავალი

ებრაელები იერუსალიმს „სიონს“ უწოდებდნენ, აქედან იღებს სათავეს მოძრაობის სახელწოდებაც. „სიონიზმის“ მთავარი არსი იყო ებრაელთა დაბრუნება იმ გეოგრაფიულ არეალში, რომელიც ებრაელთათვის საუკუნეების განმავლობაში ცნობილი იყო როგორც ისტორიული ისრაელის მიწა. სიონისტების ძალისხმევით ებრაელთათვის პალესტინის ტერიტორიაზე მიწების შესყიდვისთვის ხდებოდა თანხების მობილიზება. ამ მიწებზე კი შემდგომ ებრაული დასახლებები და მეურნეობები ფუძნდებოდა.

ტერმინი „სიონიზმი“ პირველად 1885 წელს, ავსტრიელმა ჟურნალისტმა ნათან ბირნბაუმმა გააჟღერა თავის მიერ დაარსებულ ჟურნალში „თვითემანსიპაცია“ (Selfemancipation). „სიონიზმის“ როგორც პოლიტიკურ ორგანიზაციის ჩამოყალიბება, კი დაკავშირებულია ავსტრიელი, ებრაელი ჟურნალისტის და პოლიტიკური აქტივისტის თეოდორ ჰერცლის სახელთან. ჰერცლი თავად იყო მნახველი ევროპული, სასტიკი ანტისემიტისა და მივიდა

იმ დასკვნამდე, რომ „სასურველია ასიმილაცია, მაგრამ შეუძლებელია ამის განხორციელება. ებრაელი ხალხი ვერ გადარჩება საკუთარი ქვეყნის გარეშე, მათ ნორმალური არსებობა შეუძლიათ მხოლოდ ერთ ტერიტორიაზე კონცენტრაციით.“¹

პალესტინაში ებრაელთა იმიგრაციამ მასობრივი სახე მიიღო XX საუკუნის 30-იან წლებში, აღმოსავლეთ ევროპაში ანტისემიტური ტალღისა და ჰიტლერის აღზევების ფონზე, პალესტინის ებრაული მოსახლეობის რაოდენობა გაორმაგდა. პარალელურად, მომძლავრდა წინააღმდეგობა და უკმაყოფილება ადგილობრივ არაბებში.

საუკუნეების განმავლობაში ებრაელები და არაბები მშვიდობიანად თანაარსებობდნენ პალესტინაში. მას შემდეგ, რაც 1881 წლიდან, სიონისტური ორგანიზაციის ინიციატივით დაიწყო ებრაელთა იმიგრაცია ანუ „ალია“ პალესტინაში ებრაულმა ნაწილმა ნელა და სტაბილურად დაიწყო ზრდა, სიტუაცია რადიკალურად შეიცვალა.

პირველი ალია ოსმალეთის პალესტინაში 1881-

1 Herzl T. Der Judenstaat, Staatsschift, Judischer Verlag, Berlin, 8. Auflage 1920, p. 39

1903 წლებში განხორციელდა. დაახლოებით 20-25 ათასი ებრაელი ძირითადად გადასახლდა აღმოსავლეთ ევროპიდან და იემენიდან. იმის გამო, რომ 1869 წელს სუეცის არხით გაუმჯობესდა მოგზაურობის პირობები, იემენიდან ოსმალეთის სირიაში მოგზაურობის დრო შემცირდა, მიგრანტთა პირველი ტალღა, დაახლოებით შვიდი თვით ადრე, ვიდრე აღმოსავლეთ ევროპიდან, იემენიდან მოვიდა. გარკვეულწილად წარუმატებელი გამოდგა პირველი ალია საჭირო სახსრების სიმცირის გამო, თუმცა როტშილდების ორგანიზაციის მიერ სიონისტების დაფინანსებით მიწების საკმაოდ სოლიდური რაოდენობა აღმოჩნდა ებრაელების ანგარიშზე. მრავლად იყო უთანხმოება ეკონომიკურ და იდეოლოგიურ საკითხებზე, დაპირისპირება იყო ადგილობრივ, არაბ მოსახლეობასთან. „დაძაბულობის და ძალადობის ძირითადი მიზეზი 1882-1914 წლებში არ იყო გაუგებრობა ან რომელიმე მხარის დამოკიდებულება და ქცევა, არამედ ობიექტური ისტორიული პირობები და ორი მოსახლეობის ურთიერთსაინანაღმდეგო ინტერესები და მიზნები. არაბები ინსტიტუტურად ცდილობდნენ შეენარჩუნებინათ რეგიონის არაბული და მაჰმადიანური ხასიათი და შეენერჩუნებინათ თავიანთი პოზიცია, როგორც მის კანონიერ მცხოვრებლებს. სიონისტები ცდილობენ რადიკალურად შეცვალონ სტატუს კვო, შეიძინონ რაც შიძლება მეტი მიწა და საბოლოოდ არაბებით დასახლებული ქვეყანა ებრაულ სამშობლოდ გადააქციონ.“¹

პირველმა ალიამ მოიყვანა პიონერები, რომელთაც პირველად დაარსეს ებრაული კოლონიები. ებრაელები აყალიბებდნენ სასოფლო-სამეურნეო კიბუცებს, სწრაფად იზრდებოდა ებრაელთა რიცხვი პალესტინაში. იმ პერიოდის განმავლობაში პალესტინის ებრაელობა დაახლოებით 22-24 ათასიდან 47-50 ათასამდე გაიზარდა ძირითადად პირველი ალიას 1881-1884 და 1890-1891 წლებში იმიგრაციისას.

ებრაელების მეორე ალია განხორციელდა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპიდან, ძირითადად რუსეთიდან და მათი რიცხვი 35-40 ათას ებრაელს შეადგენდა.

მესამე ალიას საფუძველი ბალფურის დეკლარაციამ და რუსეთის რევოლუციამ დაუდო, ის განხორციელდა 1919-1923 წლებში და ამ შემთხვევაშიც ებრაელთა ძირითადი ნაწილი ისევ რუსეთიდან იყო, მესამე ალიის დროს პალესტინაში გადასახლდნენ პოლონელი ებრაელებიც. მათი რიცხვი ჯამში 37

ათას ებრაელს შეადგენდა.

მეოთხე ალია განხორციელდა 1924-1928 წლებში პოლონეთიდან, რასაც პოლონეთის მკაცრი საგადასახადო პოლიტიკა დაედო საფუძვლად, ჯამში გადასახლდა 70 ათასი ებრაელი.

ყველაზე ხალხმრავალი 1929-1939 წლებში მეხუთე ალია იყო, რომელიც განხორციელდა ძირითადად გერმანიიდან. ამ დროს პალესტინაში გადასახლდა დაახლოებით 200-225 ათასი ებრაელი.

ძირითადი ნაწილი

პირველ მსოფლიო ომის შემდეგ გერმანულმა ეკონომიკამ სერიოზული დაღმასვლა განიცადა, რაც გამოწვეული იყო არამარტო ომში დამარცხებით, არამედ ვერსალის ხელშეკრულებით დადგენილი რეპარაციებით. მთავრობა იძულებული იყო დაებეჭდა დიდი რაოდენობით ფული სამხედრო სესხების და რეპარაციების დასაფარად, რამაც სერიოზული ინფლაცია გამოიწვია. გაიზარდა ფასები პროდუქტებზე და პირადი მოხმარების საგნებზე, დაიწყო ეკონომიკური ქაოსი და მასობრივი არეულობები. ამას დაემატა ფრანგული სამხედრო ძალების მიერ რურის ინდუსტრიული რეგიონის ოკუპაცია, რამაც კიდევ უფრო გაზარდა სამოქალაქო დაპირისპირება გერმანიაში.

იმ ულტრამემარჯვენე ორგანიზაციებს შორის რომელიც იმ დროს გერმანიაში საქმიანობდნენ, თავისი რადიკალიზმით გამოირჩეოდა გერმანიის ნაციონალ-სოციალისტური მუშათა პარტია. პარტიის მიზანს ვაიმარის მთავრობის შეცვლა, ვერსალის ხელშეკრულების გაუქმება, რადიკალური ანტისემიტიზმი და ანტიკომუნიზმი წარმოადგენდა. მხარდამჭერებს ძლიერი, ცენტრალიზებული მთავრობის, გერმანელი ხალხისთვის გაზრდილი „სასიცოცხლო პირობების“ შექმნას, ეროვნული საზოგადოების ჩამოყალიბებას სთავაზობდა, რაც რასობრივი წმენდითა და ებრაელთათვის გავლენის შემცირებით უნდა მომხდარიყო.

1929 წელს შეერთებულ შტატებში მომხდარმა საფონდო ბირჟის კრახმა უმძიმესი დარტყმა მიაყენა გერმანიის ეკონომიკას. გაკოტრდა რამდენიმე მსხვილი ბანკი, მილიონობით ადამიანი დარჩა უმუშევარი. შექმნილი მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა გამოიყენა ადოლფ ჰიტლერმა და მისმა ნაცისტურმა პარტიამ პოპულარობისთვის. ისინი ხალხს ჰპირდებოდნენ ეკონომიკის გაძლიერებას, სამუშაო ადგილების შექმნას, რამაც დიდი გავლენა მოახდინა მოსახლეობაზე. მათ ჩათვალეს რომ

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

1 Benny M. Righteous Victim: A history of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001, Paperback -21 Aug. 2001

მხოლოდ ნაცისტებს შეეძლოთ ქვეყნის გამოყვანა კრიზისიდან და ამასთანავე აღედგინათ მათი საერთაშორისო რეპუტაცია. 1932 წლის ფედერალურ არჩევნებში ნაციონალ-სოციალისტური პარტია რაიხსტაგის უდიდეს პარტიად იქცა 230 მანდატით (37.4%). 1933 წლის 30 იანვარს პრეზიდენტმა პაულ ფონ ჰინდენბურგმა ადოლფ ჰიტლერი გერმანიის კანცლერად დანიშნა. იმავე წლის არჩევნებში გამარჯვებით გერმანიის ხელისუფლებაში ნაციონალ-სოციალისტები მოვიდნენ. ვაიმარის რესპუბლიკა ნაციონალ-სოციალისტურ გერმანიად გადაიქცა, გერმანიაში ნაციონალ-სოციალისტურ იდეოლოგიაზე დამყარებული ერთპარტიული, ავტორიტარული რეჟიმი დამყარდა. ჰიტლერმა გამოაცხადა მსოფლიოში ახალი წესრიგის დამყარება, რათა „დაემარცხებინა“ უსამართლობა, რომელიც პირველმა მსოფლიო ომმა გამოიწვია. დაიწყო გერმანიის განმეხდა ებრაელებისგან.

თავდაპირველად ნაცისტები ცდილობდნენ ებრაელები გაეძევებინათ ქვეყნიდან, მაგრამ მათ წასასვლელი არსად ჰქონდათ. ევროპელი ებრაელებისთვის, ხაიმ ვაიცმანის ცნობილი გამონათქვამით „მსოფლიო გაიყო ორად: ადგილად, სადაც მათ არ შეეძლოთ ცხოვრება და ადგილად, სადაც არ შეეძლოთ მოხვედრა“. ნაცისტების მოსვლამ გერმანიის ხელისუფლებაში გამოიწვია ლტოლვილების მასობრივი კრიზისი.

ჰიტლერის დიქტატურის პირველივე წლებში ებრაელების წინააღმდეგ მიღებული იქნა 400-ზე მეტი განკარგულება და რეგულაცია, რომელიც ზღუდავდა მათ საზოგადოებრივი და პირადი ცხოვრების ყველა ასპექტს. 1935 წლის 15 სექტემბრის „ნიურნბერგის კანონმა“ წერტილი დაუსვა გერმანიაში ებრაელების თანასწორუფლებიანობას, ამიერიდან მათ მხოლოდ რასობრივი ტერმინით განასხვავებდნენ.

გერმანელი ებრაელები ცდილობდნენ უსაფრთხო თავშესაფარის პოვნას. 1933-1936 წლებში ებრაელების მიგრაციას პალესტინაში მასობრივი სახე მიეცა. ამ წლებში გერმანიიდან პალესტინაში იმაზე მეტი ებრაელი წავიდა, ვიდრე დანარჩენი მსოფლიოდან. 154 300 ებრაელისგან, რომლებიც ლეგალურად შევიდნენ პალესტინის ტერიტორიაზე 34 700 გერმანიიდან იყო. გარდა ლეგალური გზისა, ათასობით ებრაელი შევიდა უკანონოდ პალესტინის ტერიტორიაზე, რამაც მალე ჰპოვა ასახვა პალესტი-

ნაში ებრაელებთან რაოდენობაზე. თუ 1931 წელს ებრაელების რიცხვი პალესტინის ტერიტორიაზე 17% იყო, 1935 წლისათვის ის უკვე 30% გაიზარდა.¹

სიონისტური მოძრაობის ზოგიერთი ლიდერი უარყოფდა არაბული მოსახლეობის არსებობას. მათი ლოზუნგი იყო: „მინა (პალესტინა) ხალხის გარეშე - ხალხი (ებრაელები) მინის გარეშე“. (დონალდ ვაგნერი ფიქრობს, რომ ამ ლოზუნგის ავტორი ლორდი შეფთსბერია და ის გაიზიარეს სიონიზმის მამამთავრებმა - მაქს ნორდაუმ და თეოდორ ჰერცლმა)². ბოას ევრონის თქმით „ პალესტინაში დიდხანს მცხოვრები ებრაელები არასოდეს ასე არ იტყოდნენ. მათ საკუთარი გამოცდილებით იცოდნენ, რომ პალესტინელები - ეს ხალხია და ამასთან ხალხი, რომლის იგნორირებაც არ შეიძლება.“³

„ებრაული დასახლებები და ისრაელის სახელმწიფო წარმოიშვა და ვითარდებოდა პალესტინის არაბულ მოსახლეობასთან და მის მხარდამჭერ მეზობელ არაბულ ქვეყნებთან მუდმივი ბრძოლის პირობებში. ეს პროცესი აყალიბებდა აგრეთვე ხასიათს და თვითშეგნებას არაბებისას, რომლებიც დღეს თავის თავს თვლიან არამხოლოდ არაბებად, არამედ პალესტინელებადაც, თუმცა საკუთრივ პალესტინური ეროვნული თვითშეგნება მათ გაუჩნდათ ჯერ კიდევ ამ ბრძოლის გამწვავებამდე“.⁴

ოსმალეთის იმპერიის მარცხმა პირველ მსოფლიო ომში და ზოგადად ამ ომმა რადიკალურად შეცვალა ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკური გეოგრაფია. ჯერ კიდევ ომამდე ოსმალეთმა დაკარგა კონტროლი თავის ევროპულ საკუთრებაზე, ომის შემდეგ კი დამარცხებულ ევროპულ სახელმწიფოებთან ერთად, შუა აღმოსავლეთის ტერიტორიებზე. ეს ის პერიოდი, როცა ევროპელები არაბულ და ებრაულ ნაციონალიზმს თავიანთ ბუნებრივ მოკავშირეებად თვლიდნენ.

დღის წესრიგში დადგა საკითხი, როგორ გადაწინააღმდეგებოდა ომის შემდგომი ახლო აღმოსავლეთის რუკა. ბრიტანელებს სურდათ, ომის დასრულების შემდეგ ახლო აღმოსავლეთი განაწილებულიყო ბრიტანეთს, საფრანგეთსა და რუსეთს შორის, რაზეც ერთდროულად დაიწყეს მუშაობა ინგლისელმა დიპლომატმა ევგიპტეში მარკ საიქსმა და მისმა ფრანგმა კოლეგამ ჟორჟ პიკომ. მოგვიანებით მოლაპარაკებებში ჩაერთო რუსული მხარეც საზონოვის მეთაურობით, ხელშეკრულებას თავდაპირველად საიქს-პიკო-საზონოვის სახელი ეწოდა, მაგრამ მოგვიანებით, როდესაც ომიდან რუსეთი გამოეთიშა რუსული მხარე

1 US Holocaust Memorial Museum "Timeline of Events," ushmm.org (accessed Oct. 6, 2015)
 2 National Catholic Reporter "A Middle Eastern House of Cards," nrconline.org, May 4, 2015
 3 Evron B. Jewish State or Israel Nation? Bloomington and Indianapolis; Indiana University Press, 1995, p. 139
 4 Evron B. Jewish State or Israel Nation? Bloomington and Indianapolis; Indiana University Press, 1995, p. 139

საერთოდ ამოვარდა მოლაპარაკებებიდან, დარჩა უბრალოდ საიქს-პიკოს შეთანხმება.

1916 წლის 16 მაისს გაფორმდა საიქს-პიკოს შეთანხმება, რომელიც ასევე ცნობილია „მცირე აზიის ხელშეკრულების“ სახელით. შეთანხმებით დადგინდა შუა აზიის საზღვრები „შეთანხმება აღინიშნა რუქაზე ცხიმის ფანქრით, მთელი რიგი სწორი ხაზებით, რაც სავარაუდოდ, შექმნის „გართულებულ საზღვრებს. გამარჯვებულმა სახელმწიფოებმა ახლო აღმოსავლეთი გადააქციეს ამჟამინდელ ფორმაში, ევროპული დიზაინის სახელით, დროებით და საზღვრებით.“¹

თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის საზღვრები სწორედ ანგლო-ფრანგული გადანაწილებისა და შემდეგ აქ სხვადასხვა სახელმწიფოების დაარსების შედეგად აღმოცენდა, რაც ზოგიერთ შემთხვევაში დღემდე პრობლემურია.

ბრიტანეთის უშუალო კონტროლის ქვეშ უნდა შესულიყო ცენტრალური ერაყი, ქუვეითი და საუდის არაბეთის ნაწილი, ზეგავლენის სფეროში კი იორდანია. საფრანგეთის კონტროლის სფეროდ მოიაზრებდნენ სირიის სანაპირო ზოლს, ლიბანს, თურქეთის სამხრეთ პროვინციებს, ხოლო ზეგავლენის სფეროდ - ცენტრალურ სირიას და ჩრდილოეთ ერაყს. რუსეთს გავლენის სფეროში ექცეოდა თურქეთის აღმოსავლეთ პროვინციები: ვანი, ერზურუმი და ტრაბზონი. პალესტინა ანგლო-ფრანგულ კონტროლს უნდა დაქვემდებარებოდა.

საბოლოოდ ხელშეკრულება განხორციელდა ისე, როგორც ინგლისელებს სურდათ: ბრიტანეთის ხელში აღმოჩნდა ჩრდილოეთ ერაყი ანუ მოსულის მხარე, პალესტინა და იორდანია. მართალია ფრანგებმა ვერ მიიღეს თურქეთის სამხრეთ პროვინციები, სამაგიეროდ სრულად მიიერთეს სირია და ლიბანი. იმის გამო რომ რუსეთი გამოეთიშა ომს და დაიშალა როგორც იმპერია, მან ვერ მიიღო ვერანაირი ტერიტორია.

დიდი ბრიტანეთი მხარს უჭერდა არაბების დამოუკიდებლობას, ამასთანავე ებრაელებს სთავაზობდა ეროვნულ კერას. ბრიტანეთი ორმაგ ომს აწარმოებდა. ამაზე მეტყველებს ეგვიპტეში ინგლისელთა უმაღლესი კომისრის სერ ჰენრი მაკმაჰოლისა და მექის შარიფ ჰუსაინის მომონერები, სადაც ინგლისელი დიპლომატი მაქსიმალური სიფრთხილით ცდილობდა პალესტინის მომავლის შესახებ ზუსტი პოზიცია გამოეხატა.

ინგლისელებისთვის მიმზიდველად გამოიყურებოდა ევროპული ტიპის ებრაული სახელმწიფოს

წარმოქმნა ახლო აღმოსავლეთში. სიონისტური ორგანიზაციის მხრიდან აქტიურმა ზენოლამ და რათქმაუნდა დიდი ბრიტანეთის გეოპოლიტიკურმა მიზნებმა, იძულებული გახადა ბრიტანეთის მთავრობა გამოეცა დოკუმენტი, რომელითაც ბრიტანეთის მთავრობის ნებით, ებრაელებს უფლება ეძლეოდათ შეექმნათ პალესტინაში ეროვნული კერა. 1917 წლის 2 ნოემბერს ბრიტანეთის სახელით საგარეო საქმეთა სახელმწიფო მდივანმა ლორდმა ბალფურმა საბოლოოდ შეთანხმებული ტექსტი ებრაული თემის წარმომადგენელს ლორდ როტშილდს გაუგზავნა. დიდი ბრიტანეთის მთავრობის სახელით დეკლარაციას ხელს აწერდა საგარეო საქმეთა მინისტრი ლორდი არტურ ბალფური, ამიტომაც ეს დეკლარაცია „ბალფურის დეკლარაციის სახელით“ არის ცნობილი,

ბალფური წერდა: „ძვირფასო ლორდო როტშილდ, ჩემთვის დიდი სიამოვნებაა, მისი უდიდებულესობის მთავრობის სახელით გადმოგცეთ ებრაელთა სიონისტური მისწრაფებისადმი თანაგრძნობის შემდეგი დეკლარაცია, რომელიც წარედგინა და დამტკიცდა კაბინეტის მიერ: მისი უდიდებულესობის მთავრობა კეთილგანწყობით უყურებს პალესტინაში ებრაელი ხალხისთვის ეროვნული კერის დაფუძნებას და გამოიყენებს მთელ თავის ძალისხმევას, რათა გააადვილოს ამ მიზნის მიღწევა, იმის ნათელი გაგებით, რომ არაფერი გაკეთდება ისეთი, რამაც შეიძლება ზიანი მიაყენოს პალესტინაში არსებული არაებრაული თემების სამოქალაქო და რელიგიურ უფლებებს, ანდა იმ უფლებებსა და პოლიტიკურ სტატუსს, რომლითაც ებრაელები სარგებლობენ რომელიმე სხვა ქვეყანაში. მადლობელი დაგრჩებით, თუკი გაცნობთ ამ დეკლარაციას სიონისტურ ფედერაციას.“² სწორედ ბალფურის დეკლარაცია გახდა ებრაელთა მასობრივი დეპატრიაციის საფუძველი პალესტინაში. „დეკლარაციის გამოცემით დიდი ბრიტანეთის მთავრობამ გადადგა ტაქტიკური ნაბიჯი, ისინი ფიქრობდნენ რომ მოიპოვებდნენ ამერიკელი ებრაელების მხარდაჭერას მსოფლიო ომში, რუსეთის ებრაელობა დააძალებდა მთავრობას ომში მონაწილეობის გაგრძელებას და ამასთანავე აჩვენებდა გერმანიის ებრაელობას, რომ ბრიტანეთი მათზეც ზრუნავს.“³

თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის საზღვრები სწორედ ანგლო-ფრანგული გადანაწილებისა და შემდეგ აქ სხვადასხვა სახელმწიფოების დაარსების შედეგად აღმოცენდა, რაც ზოგიერთ შემთხვევაში დღემდე პრობლემურია.

ოსმალეთის პროვინციები არაბთა სამეფოებად

1 Scheinmann G. The Map That Ruined the Middle East, thetower.org, July 2013

2 გაჩეჩილაძე რ. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში, თბილისი, 2017, გვ 119

3 გაჩეჩილაძე რ. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში, თბილისი, 2017, გვ 120

იქცნენ, ხოლო ლიბანსა და პალესტინაში იკვეთებოდა ქრისტიანული და ებრაული ანკლავები. „ახალი სახელმწიფოების საზღვრებს არ განსაზღვრავს არც ტოპოგრაფია და არც დემოგრაფია. პროექტი გახდა საიქს-პიკოს სამარცხვინო შეთანხმება, ფრანგულ-ბრიტანულ-რუსული საიდუმლო პაქტი, რომელიც გამოყოფდა რეგიონალურ ზონებს.“¹

ბრიტანეთმა მიიღო რა პალესტინის მართვის მანდატი, ამ მიწებზე თავისი პოლიტიკის განხორციელებას შეუდგა. დაიწყო პალესტინის მიწების ფართო, ებრაული კოლონიზაცია. „ლონდონის კეთილშობილურმა მიზანმა - მსოფლიოში გაფანტული ებრაელობისათვის ეროვნული კერის შექმნის შესაძლებლობა მიეცა, იმავე ლონდონს მალე თავზედი აწყველინა და რამდენიმე ათწლეულის შემდეგ ახლო აღმოსავლეთში გაუთავებელი ომების მიზეზი გახდა.“²

1917 წლის 11 დეკემბერს ბრიტანეთის არმია გენერალ ედმუნდ ალენბისის მეთაურობით იერუსალიმში შევიდა. 1920 წლის 1 ივლისიდან იერუსალიმი ოფოციალურად ბრიტანეთის სამოქალაქო ადმინისტრაციის ცენტრი გახდა.

1920-1922 წლებში ერთა ლიგამ ოსმალეთის იმპერიის ყოფილი ტერიტორიები დაყო მანდატებად. მანდატების ტერიტორიები სირია და ლიბანი გადაეცა საფრანგეთს, ერაყი და პალესტინა დიდი ბრიტანეთის ქვეშ მოექცა.³

1922 წლის 24 ივლისს სან რემოს საერთაშორისო კონფერენციაზე ერთა ლიგამ მანდატი დაამტკიცა და ბრიტანეთს გადაეცა პალესტინის მართვის მანდატი. მანდატის ტერიტორია იმაზე დიდი იყო, ვიდრე სიონისტების მიერ განხილული ისტორიული პალესტინა. ამ დროისთვის პალესტინაში 85 ათასი ებრაელი ცხოვრობდა. ბრიტანელთა მანდატი მდინარე იორდანეს აღმოსავლეთ ნაპირზე მდებარე ტანსიორდანიის მთელ ტერიტორიას და დასავლეთი ნაპირის მიწებს მოიცავდა.

1922 წელს ბრიტანეთის სახელმწიფო მდივანმა კოლონიების საკითხში უინსტონ ჩერჩილმა, ამირა აბდალაჰის მმართველობის ქვეშ პალესტინის რეგიონიდან ახალი პოლიტიკური სუბიექტი შექმნა, „ტრანსიორდანიის საამირო“ მოგვიანებით იორდანია, რამაც სიონისტების უკმაყოფილება გამოიწვია, რადგან თვლიდნენ რომ „ისტორიული პალესტინის“ დიდი ნაწილი როგორც ისინი უნოდებდნენ, ტრანსიორდანიას გადაეცა. პალესტინის დასავლეთ ნახევარში

ხმელთაშუა ზღვასა და მდინარე იორდანეს შორის, პალესტინელი არაბები და სიონისტი ებრაელები იბრძოდნენ კონტროლისთვის ბრიტანეთის ქოლგის ქვეშ.⁴ სიონისტებმა ჩამოაყალიბეს რევიზიონისტული მოძრაობა. მისი ხელმძღვანელი რუსი ებრაელი ვლადიმირ ჟაბოტინსკი თვლიდა, რომ ებრაელთა სახელმწიფო მდ. იორდანეს ორივე, დასავლეთ და აღმოსავლეთ მხარეს უნდა ყოფილიყო. მანდატის პირობებით, დიდი ბრიტანეთი ვალდებული იყო ხელი შეეწყო ებრაელთა იმიგრაციისთვის, შეექმნა ისეთი პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და სამეურნეო პირობები, რომელიც პალესტინაში ებრაელთა ეროვნული კერის დაარსებას უზრუნველყოფდა. იერუსალიმში შეიქმნა ადმინისტრაციული და სასამართლო დანესებულებები. 1924 წელს სამი რელიგიური თემიდან არჩეულ იქნა საქალაქო საბჭო, თითოეული რელიგიური თემიდან ოთხ-ოთხი წარმომადგენლით.

უნდა ითქვას, რომ ბალფურის დეკლარაციას გარკვეული ხარვეზები ახლდა. მართალია ბრიტანეთი მხარს უჭერდა ებრაელთათვის ეროვნული კერის დაარსებას პალესტინის ტერიტორიაზე, მაგრამ მასში არ იყო მითითებული კონკრეტული საზღვრები სად უნდა დაესახლებინათ ებრაელები. სიონიზმის მიმდევართა ნაწილი ამ დეკლარაციას „ღვთის გეგმის უზურპაციად“ მიიჩნევდნენ რადგან მიაჩნდათ, რომ ისრაელი უნდა აღედგინა მესიას, ებრაელები უნდა ჩასახლებულიყვნენ ნებაყოფლობით და მათ უნდა ჰქონოდათ უფლება შეენარჩუნებინათ სტატუსი ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში. დეკლარაციაში საუბარია ებრაელთათვის ეროვნული კერის დაარსებაზე და არა მთელი პალესტინის ებრაულ კერად გადაქცევაზე.

მსოფლიო ებრაული კონგრესის ყოფილი პრეზიდენტი და ისრაელის სახელმწიფოს ერთ-ერთი დამფუძნებელი ნაჰუმ გოლდმანი წერდა: „რამდენად კანონიერადაც არ უნდა იყოს მისი მოთხოვნები, სიონისტურმა მოძრაობამ არ უნდა დაივიწყოს, რომ საყოველთაოდ მიღებული პრინციპი, სინამდვილე ასეთია: ესა თუ ის ტერიტორია ეკუთვნის მოსახლეობის იმ ჯგუფს, რომელიც წარმოადგენს უმრავლესობას. სხვა სიტყვებით, იდეოლოგიური და ეთნიკური თვალსაზრისით და პრაქტიკული პოლიტიკის თვალსაზრისითაც, სიონისტებს თავიდანვე უნდა ეცადათ მიეღწიათ ურთიერთგაგებისათვის არაბულ სამყაროსთან.“⁵

ამავე პერიოდიდან იწყება აშშ-ს ოფიციალური ჩა-

1 <http://www.thetower.org> Scheimann G. The Map that Ruined The Middle East, Issue # 4, July 2013

2 გაჩეჩილაძე რ. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში, თბილისი, 2017, გვ. 119

3 Ian J. Bicerston and Carla L. Klausner, A History of the Arab-Israel Conflict, Ninth edition, New York, 2022

4 Friedman T. From Beirut to Jerusalem, National Book Award, New York, 1989

5 Berger E. Zionism the Dream and the Reality, 1974, p.235

რევა ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკაში. პრეზიდენტ ვუდრო ვილსონის მიერ ანტანტის ოთხი ქვეყნის - საფრანგეთის, დიდი ბრიტანეთის, აშშ და იტალიის საბჭოსთვის შეთავაზებულ იქნა სამშვიდობო პირობების დადგენა. ოსმალეთის იმპერიის არაბული პროვინციების სამომავლო განკარგვის შესახებ. ვილსონის შეთავაზება სირიის შესახებ მოკავშირეთა კომისიის შექმნას ითვალისწინებდა. კომისია უნდა გამგზავრებულიყო შუა აღმოსავლეთში მდგომარეობის შესასწავლად და ანგარიში წარედგინა კომისიისთვის. კომისიის იდეა მისაღები იყო საფრანგეთის და ბრიტანეთის მთავრობებისთვის, თუმცა არცერთმა სახელმწიფომ კომისიის საქმიანობაში მისაღებად არ დანიშნა დელეგატები. კომისია გახდა მხოლოდ აშშ-ს კომისია და ამიტომაც მას იხსენებენ როგორც ორი კომისიის, ობერლინის კოლეჯის პრეზიდენტის, ბიზნესმენ ჰენრი ჩერჩილ კინგისა და დემოკრატიული პარტიის აქტივისტის ჩარლზ კრეინის სახელით.

კინგი და კრეინი გაემგზავრნენ პალესტინაში, სირიაში, ლიბანსა და ანატოლიაში, შეხვედრენ ადგილობრივ წარმომადგენლებს. შეხვედრის შედეგები პარიზში აშშ-ს დელეგაციამ შეიტანეს, თუმცა სამშვიდობო მოლაპარაკებებმა უგულვებლყვეს.¹

ებრაელ მიგრანტთა რიცხვი პალესტინაში სწრაფად იზრდებოდა. ათიათასობით იმიგრანტი ჩადიოდა პალესტინაში არალეგალურად, რაც აისახა კიდევ პალესტინის მოსახლეობაზე. პირველი მსოფლიო ომის წინ თუ ებრაელები პალესტინის მოსახლეობის 1/10 ნაკლები იყო, 1947 წლის მონაცემებით მათმა რიცხვმა თითქმის მესამედი შეადგინა.

1936 წელს პალესტინის წინააღმდეგობამ უცხოეთის მმართველობასთან და უცხოურ კოლონიზაციასთან მიმართებაში დაიწყო აჯანყება, რომელიც 1939 წლამდე ანუ მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე გაგრძელდა. აჯანყება დაიწყო აპრილში ებრაულ-არაბული მცირე შეტაკებებით. შეიქმნა პალესტინის პოლიტიკური პარტიების ახალი გაერთიანება, არაბთა უმაღლესი კომიტეტი, რომელსაც იერუსალიმის მუფთი ალ ჯაფარ ამინ ალ-ჰუსეინი ხელმძღვანელობდა. კომიტეტმა საყოველთაო გაფიცვა დაიწყო თვითმმართველობის, ებრაელებზე მინების გაცემის აკრძალვის და ებრაელების იმიგრაციის დაუყოვნებლივ შეჩერების მოთხოვნით.

მიუხედავად არაბების ებრაული იმიგრაციისადმი ძლიერი წინააღმდეგობისა, ბრიტანეთის

მთავრობამ გასცა ნებართვები რამდენიმე ათასი ემიგრანტისთვის, სავარაუდოდ პალესტინელი ნაციონალისტებისათვის შემდგომი პროვოკაციების მოწყობის მიზნით. გაფიცვის ხანგრძლივობის შედეგად გაიზარდა ძალადობა. ხშირი იყო თავდასხმები ბრიტანეთის ჯარებსა და პოლიციის საგუშაგოებზე, ასევე ებრაულ დასახლებებზე. არსებული სიტუაციის შესასწავლად შექმნილმა სამეფო კომისარმა უარყო არაბებისა და ებრაელების წინაშე თანასწორი ვალდებულებების თეორია. ის ამტკიცებდა, რომ მანდატი განსაზღვრული იყო იმის გამო, რომ პალესტინის არაბები მიიღებდნენ ებრაელთა ეროვნულ სახლს.

„XX საუკუნის დასაწყისიდან ებრაულმა ორგანიზაციებმა დაიწყეს მინების შესყიდვა პალესტინაში. მინების დიდი ნაკვეთები ეკუთვნოდათ არა მხოლოდ პალესტინელ არაბებს, არამედ ფეოდალებს სირიიდან და ლიბანიდან, რომლებიც ყიდდნენ პალესტინის მინის ნაკვეთებს სიონისტური ორგანიზაციის წარმომადგენლებზე.“² სირიელი და ლიბანელი ფეოდალები უპირატესობას სიონისტებს ანიჭებდნენ და ნაცვლად თავიანთ თანატომელებზე მინის არენდით გაცემაზე, მათ დაიწყეს მინების მიყიდვა ებრაელებზე. მინების 1/3-ზე მეტი ჯერ კიდევ ბალფურის დეკლარაციის გამოქვეყნებამდე იქნა გაყიდული. პალესტინაზე სიონისტური პრეტენზიების არსი და საფრთხე მხოლოდ მოგვიანებით გახდა მათთვის გასაგები, მაშინ როცა 1930-იანი წლებიდან პალესტინის ტერიტორიაზე გახშირდა არაბებსა და ებრაელებს შორის შეტაკებები.

XX ს-ის 40-იან წლებში პალესტინის ტერიტორიაზე მოქმედებდა ორი ნაციონალისტური მოძრაობა: სიონიზმი, რომელიც ესწრაფვოდა ებრაელთათვის ებრაული, ეროვნული კერის შექმნას პალესტინაში და მეორე, პალესტინურ-არაბული ნაციონალიზმი, რომელთა მთავარ მიზანს ბრიტანული მმართველობის გაუქმება და დამოუკიდებელი პალესტინის სახელმწიფოს შექმნა წარმოადგენდა. ამ ორმა ნაციონალისტურმა ხედვამ დაუდო საფუძველი და წარმოშვა კონფლიქტი ებრაელებსა და პალესტინელ არაბებს შორის.

„წარმოშობითა და თავისი არსით კონფლიქტი ებრაელებსა და არაბებს შორის მხოლოდ შედეგია ორი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის - ებრაულის და პალესტინურის. დილემა იმაში მდგომარეობს, რომ, ერთი მხრივ, ებრაელები მიისწრაფიან იბატონონ პალესტინაში, ხოლო მეორე მხრივ, ბუნებ-

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

1 Gelvin J. The Middle East and the United States: A Historical and Political Reassessment, 1999

2 ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს. – XXI ს.-ის დასაწყისი), კრებული, სანიკიძე გ. ალასანია გ. გელოვანი ნ. თავი XIV, ალასანია გ. გელოვანი ნ. ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი, თბილისი, 2011, გვ. 458

რივი უფლება იმავეზე აქვთ პალესტინელებს.⁴¹

ებრაელები არაბებს თვლიდნენ როგორც ველურ აბორიგენებს, არაბებისთვის კი ებრაელები ევროპელ კოლონიზატორებს წარმოადგენდნენ. მრავალი კრიტიკოსი ჰყავდა ებრაელი კოლონისტების პოლიტიკას არაბულ მოსახლეობასთან მიმართებაში. „არაბების სიძულვილში თვითონ კოლონისტები არიან დამნაშავენი, მათ ეს დაიმსახურეს. ებრაელები ზედმეტად მაღალი აზრის არიან საკუთარ თავზე და ზედმეტად ქედმაღლურად უყურებენ არაბებს“ - წერდა ცნობილი ჟურნალისტი და პუბლიცისტი ხაიმ ხისინი.

XX საუკუნის 30-იანი წლების მიწურულს იზრდება არაბთა უკმაყოფილება, ამ ფონზე დიდი ბრიტანეთის პოზიციებმა სერიოზული ცვლილებები განიცადა. ინგლისელებს უკვე კარგად ესმოდათ, რომ არაბთა უკმაყოფილების ზრდის ფონზე შეუძლებელი იქნებოდა პალესტინის გაყოფა ებრაელებსა და არაბებს შორის, ვინაიდან ორივე მხარე პალესტინას საკუთარ ტერიტორიად მიიჩნევდა. ამავე დროს გერმანიის და იტალიის გაძლიერება გარდაუვალს ხდიდა ომის დაწყებას, შესაბამისად ინგლისიელები ცდილობდნენ მეტი სიფრთხილე გამოეჩინათ არაბების მიმართ, რადგან ფიქრობდნენ, რომ ომის შემთხვევაში ადვილი შესაძლებელი იყო საბრძოლო მოქმედებების ასპარეზად ახლო აღმოსავლეთი ქცეულიყო.

1937 წელს სამეფო კომისიამ ლორდ პილის ხელმძღვანელობით გამოიტანა ინგლისელთათვის არასასურველი დასკვნები. კომისია თავის დასკვნაში წერდა, რომ სამანდატო რეჟიმის არ შექმნა მოეგვარებინა პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის გაღრმავებული კონფლიქტი. რეკომენდაციის სახით, კომისია დასკვნაში მიუთითებდა, რომ პალესტინაში, მოწინააღმდეგე კონფერენცია ებრაული და არაბული თემების მონაწილეობით.

პილის კომისიამ გასცა შემდეგი შინაარსის დასკვნა:

- კონფლიქტი არ შეიძლება გადაწყდეს ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში;
- პალესტინა უნდა გაიყოს ორ - არაბულ და ებრაულ ნაწილებად, მთელი გარდამავალი პერიოდის მანძილზე, დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე;
- ებრაულმა სახელმწიფომ უნდა მიიღოს გალილიის დიდი ნაწილი, სანაპირო ზოლი თანამედროვე აშდოდამდე (პალესტინის ტერიტორიის 20%) არაბებმა უნდა მიიღონ მდ. იორდანეს დას. სანაპირო, ნეგევი, ლაზას მიდამოები. უნდა შეიქმნას ერთიანი არაბული სახელმწიფო, რომელშიც შევა ტრანსიორდანიაც;

- ებრაული თემისათვის გამოყოფილი ტერიტორიების ფარგლებში იკრძალება მიწების შექმნა;

- უნდა შეეზღუდოს ებრაელთა იმიგრაცია 8 ათასამდე 1937 წლის აგვისტოდან 1938 წლის 8 მარტამდე პერიოდში;

- ინგლისის კონტროლქვეშ უნდა დარჩეს იერუსალიმი, ბეთლემი და დერეფანი, რომელიც აკავშირებს იერუსალიმს იაფასთან. ასევე ვინრო ზოლი აკაბას ყურის ჩრდილო-დასავლეთით და შესაძლოა, ქ. ნაზარეთი.

პილის კომისიის დასკვნის რეკომენდაციის გათვალისწინებით 1939 წლის თებერვალში, ლონდონში, სენტ-ჯეიმზში გაიმართა კონფერენცია, რომელშიც მონაწილეობდნენ როგორც არაბები, ისე ებრაელები. იმავე წლის 17 მაისს გამოქვეყნდა ბრიტანეთის კოლონიების მინისტრის მალკოლმ მაკდონალდის ანგარიში ბრიტანეთის პარლამენტისადმი, რომელიც ცნობილია მაკდონალდის „თეთრი წიგნის“ სახელით. „თეთრი წიგნის“ მიღებით ბრიტანელები ფიქრობდნენ, რომ თავიდან აიცილებდნენ ომში არაბების მხარდაჭერას გერმანელების მიმართ. მაკდონალდის „თეთრი წიგნი“ ფაქტიურად წარმოადგენდა „ბალფურის დეკლარაციის“ რევიზიას. „თეთრი წიგნის“ წინადადებების მიხედვით 10 წლის განმავლობაში უნდა შექმნილიყო დამოუკიდებელი სახელმწიფო პალესტინაში არაბული უმრავლესობით, უახლოესი 5 წლის განმავლობაში პალესტინაში შესვლის უფლება უნდა დაერთოთ არაუმეტეს 75 ათასი ებრაელისთვის. ამასთანავე შეზღუდვა ეხებოდა ებრაელების მიერ მიწების ყიდვას. სიონისტებმა ნეგატიურად მიიღეს „თეთრი წიგნი“, რასაც საპასუხოდ მათი მხრიდან პალესტინის ბრიტანული ადმინისტრაციის წინააღმდეგ ტერორისტული აქტები მოჰყვა, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის პერიოდშიც აქტიურად გრძელდებოდა. თვითონ არაბები და ებრაელები ომის პერიოდში მეტნაკლებად მშვიდობიანად თანაარსებობდნენ.

ბრიტანული მანდატით შეთავაზებული გაყოფა მდგომარეობდა შემდეგში: ებრაული სახელმწიფოს ტერიტორია განისაზღვრებოდა გალილიის, ესდრაელონის ვაკესა და სანაპირო ველს, არაბული სახელმწიფო კი პალესტინის დანარჩენი ნაწილით და ტრანს-იორდანიით. იერუსალიმისა და გარკვეული ქრისტიანული წმინდა ადგილებისთვის შეთავაზებულ იქნა მუდმივი მანდატი. გაყოფა მიუღებელი იყო ორივე მხრისთვის.

ებრაელებმა ბალფურის დეკლარაციის პირობების დარღვევაში დაადანაშაულა ბრიტანეთის

1 Shlaim A. The Iron Wall: Israel and the Arab World, Norton Paperback, 17 January, 2001

მთავრობა, მაგრამ მოგვიანებით სიონისტურმა ორგანიზაციამ და ებრაულმა სააგენტომ, როგორც უფლებამოსილებმა მოლაპარაკებები ენარმოებინათ ბრიტანეთის მთავრობასთან, შეესწავლათ ებრაული სახელმწიფოს შექმნისთვის შეთავაზების ზუსტი პირობები. მიიღეს არაბულმა კომიტეტმა ასევე დაგმო დანანევრების შეთავაზება და კიდევ ერთხელ დაადასტურეს თავიანთი მოთხოვნა დამოუკიდებლობის შესახებ.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე 8 ათასი პალესტინელი და 21 ათასი ებრაელი ჩაერთო ინგლისელების სასარგებლოდ ომში. თუმცა ორივე მხარე ითვალისწინებდა ბრიტანულ იმპერიალიზმს, როგორც თავისუფლების მტერს. გახშირდა სიონისტების თავდასხმები ბრიტანეთის შეიარაღებებზე.

მეორეს მხრივ არაბი ნაციონალისტი და მუსლიმი რელიგიური ლიდერი, იერუსალიმის დიდი მუფთი ჰაჯ ამინ ალ-ჰუსეინი ნავიდა ბერლინში, სადაც ის ავრცელებდა მიმართვებს და მოუწოდებდა მშობლიურ ქვეყანაში მოკავშირეთა წინააღმდეგ არეულებების, საბოტაჟის და აჯანყებებისკენ. აქტიურ პროპაგანდას ეწეოდა მოკავშირეთა ჯარებში მყოფ მუსლიმ მებრძოლებში.

1942-1945 წლებში ნაცისტურმა გერმანიამ გააძლიერა ებრაელთა მასობრივი ხოცვა მათი საბოლოო განწყვეტის მიზნით. ამ წლებში გერმანელებმა და მათმა მოკავშირეებმა ექვს მილიონზე მეტი ებრაელი მოკლეს, ეს იყო ებრაელთა მასობრივი გენოციდი. „როდესაც მოკავშირეთა ჯარები საკონცენტრაციო ბანაკებში შევიდნენ, მათ აღმოაჩინეს გვამები, ძვლების და ადამიანების ფერფლი - ნაცისტების მასობრივი მკვლელობის მონობა. ჯარისკაცებმა ასევე აღმოაჩინეს ათასობით გადარჩენილი, შიმშილით დაუძღურებული და დაავადებული ებრაელი და არაებრაელი ტყვე.“¹

ჰოლოკოსტმა ნათელი გახადა ებრაელების სახელმწიფოს შექმნის აუცილებლობა. სიონისტებისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ბრიტანელების დამოკიდებულება ებრაული სახელმწიფოს შექმნის საკითხში. დაიწყეს ახალი მოკავშირის ძებნა და შეეცადნენ აშშ-ს მხარდაჭერის მოპოვებას.

1942 წლის 11 მაისს ნიუ-იორკში, სასტუმრო ბალტმორში გაიმართა ებრაული სააგენტოს კომიტეტის სხდომა. სხდომაზე, რომელიც „ბილტმორის პროგრამის“ სახელითაა ცნობილი ოფიციალურად გამოცხადდა სიონისტური მოძრაობის პრიორიტეტების ცვლა პოლიტიკური მოკავშირეების არჩევაში. „ბილტმორის პროგრამის“ მთავარ მიზანს წარმო-

ადგენდა ებრაული სახელმწიფოს შექმნა შეუზღუდავი იმიგრაციის გზით. სიონისტების პოლიტიკური მოკავშირე აშშ გახდა. თვითონ აშშ-ს სურდა ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკაში და მათ შორის პალესტინის საკითხის გადანყვეტაში აქტიური ჩარევა. სიონისტების ეს შეთავაზება მათთვის მისაღები იყო.

მეორე მსოფლიო ომის დასრულებისთანავე შეიქმნა ინგლისურ-ამერიკული კომიტეტის. კომიტეტის მიზანს წარმოადგენდა დეტალურად შეესწავლა პალესტინაში არსებული სიტუაცია.

კომიტეტის საქმიანობის შედეგები მიუღებელი აღმოჩნდა სიონისტებისათვის უახლოეს დროში პალესტინისათვის დამოუკიდებლობის მინიჭების იდეა შეუძლებელი აღმოჩნდა, ვინაიდან მტრობა პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის აუცილებლად გამოიწვევდა მათ შორის სამოქალაქო ომს. მანდატის დასრულების შემდეგ პალესტინა უნდა გადასულიყო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მზრუნველობის ქვეშ, ასევე კომიტეტმა გასცა რეკომენდაცია შეეცვალათ „ეთერი წიგნის“ დებულება და პალესტინაში დასახლების ნება დაერთოთ 100 ათასი ებრაელისთვის. კომიტეტის ყველა რეკომენდაცია ბრიტანეთის მთავრობისთვის მიღებული იყო როგორც ცნობა. ვერც ლონდონის კონფერენციამ ვერ შეუწყო ხელი პალესტინის საკითხის გადანყვეტას. დიდი ბრიტანეთი უძღური აღმოჩნდა უზრუნველყო მშვიდობა წმინდა მიწაზე. მხარეთა მკაცრმა პოზიციამ და თავისმა უძღურებამ დიდი ბრიტანეთის მთავრობა აიძულა უარი ეთქვა მანდატზე და პალესტინის ყველა პრობლემა გადასცა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას.

1947 წლის 14 თებერვალს პალესტინის საკითხი გადაეცა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას განსახილველად. იმავე წლის 15 მაისს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციით შეიქმნა გაეროს სპეციალური კომისია პალესტინაზე. კომისიას უნდა გამოეკვლია პალესტინაში არსებული ვითარება და წარედგინა ისეთი წინადადებები, რომელსაც პალესტინის პრობლემის გადასაჭრელად მიზანშეწონილად ჩათვლიდა.

კომისია, რომლის შემადგენლობაში იყო 11 ქვეყნის წარმომადგენელი, 15 ივნისს ჩავიდა პალესტინაში ადგილზე მდგომარეობის შესასწავლად. კომისიის წევრები 5 კვირის განმავლობაში სწავლობდნენ არსებულ ვითარებას, გამოვლინდა რომ ებრაელები პალესტინაში კვლავ უმცირესობას წარმოადგენდნენ. 1947 წლის 31 აგვისტოს სპეციალურმა კომისიამ გაეროს წარუდგინა თავისი მოსხენება მთელი რიგი რეკომენდაციებით. მანდატის შეცვლა, პალესტი-

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

1 National Catholic Reporter "A Middle Eastern House of Cards," nrconline.org, May 4, 2015

ნისთვის დამოუკიდებლობის მინიჭება და სხვა. კომისიამ ერთდროულად წარმოადგინა პალესტინის მოწყობის ორი გეგმა, პირობითად „უმრავლესობის გეგმა“ და „უმცირესობის გეგმა“.

„უმრავლესობის გეგმა“ ითვალისწინებდა პალესტინის დაყოფას ორ დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ არაბულად და ებრაულად, იმის გათვალისწინებით, რომ არაბები იყვნენ მოსახლეობის 60% და ებრაელები მოსახლეობის 40%. იერუსალიმი კი გაეროს მეურვეობის ქვეშ უნდა მოქცეულიყო. ორი წლის განმავლობაში ანუ გარდამავალ პერიოდში, გაეროს ზედამხედველობის ქვეშ პალესტინის მართვა უნდა განეხორციელებინა დიდი ბრიტანეთს. გეგმას ემხრობოდა კანადა, ჩეხოსლოვაკია, გვატემალა, ნიდერლანდები, პერუ, შვეიცია და ურუგვაი.

„უმცირესობის გეგმის“ მიხედვით უნდა შექმნილიყო ერთიანი ფედერაციული სახელმწიფო არაბული და ებრაული შტატებისგან დედაქალაქით იერუსალიმი. ვინაიდან მცხოვრებთა უმრავლესობა 90% მუსლიმი არაბი იყო ქვეყანა უნდა ემართათ მათ. ამ გეგმას მხარეს უჭერდა იუგოსლავია, ინდოეთი და ირანი. „უმცირესობის გეგმა“ უარყვეს სიონისტებმა, ისევე როგორც დასავლეთმა და სსრკ-მ.

სიონისტებისთვის მომავალი ებრაული სახელმწიფოს საერთაშორისო პოლიტიკის მოდელი შვეიცარიის მსგავსი ნეიტრალიტეტი იყო. „ებრაულ სახელმწიფოს არ სურს ორიენტაცია რომელიმე განსაზღვრულ ქვეყანაზე, ამის გამო უფრო სწორია, რომ ახალი ებრაული სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკური კურსი ეფუძნებოდეს ნეიტრალიტეტს და ორიენტაციას გაეროზე.“¹

1947 წლის 29 ნოემბერს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია 118, პალესტინის დაყოფაზე ებრაულ და არაბულ სახელმწიფოებად, იერუსალიმი კი საერთაშორისო კონტროლის ქვეშ მყოფი ქალაქი ხდებოდა. 33 სახელმწიფომ დაუჭირა მხარი რეზოლუციას, 13 სახელმწიფო წინააღმდეგი წავიდა, 10 ქვეყანამ თავი შიკავა. პალესტინა დაიყო ორ სახელმწიფოდ - ერთი ებრაელთათვის ნეგევას უდაბნოდან სანაპირო დაბლობზე თელ-ავივსა და ჰაიაფას შორის, ჩრდილოეთ გალილეის ნაწილები და სხვა. და პალესტინელი არაბებისთვის, რომელიც მოიცავდა იორდანის დასავლეთი სანაპიროს, ღაზას ოლქს, იაფისა და გალილეის არაბულ ტერიტორიებს. იერუსალიმი, რომელსაც როგორც ებრაელები ისე მუსლიმები თვლიდნენ წმინდა ქალაქად, გახდა

საერთაშორისო ანკლავი გაეროს მეურვეობის ქვეშ.

აშშ-ს და სსრკ-ს პოზიციების შედეგად ებრაული სახელმწიფოს არსებობა რელობად იქცა. არათანმიმდევრული იყო აშშ-ს პოზიცია პალესტინის საკითხების მიმართ. ამერიკელი ნავთობმომპოვებელი კომპანიები არ იზიარებდნენ ქვეყნის პროსიონისტურ პოზიციას. მეორე მხრივ ებრაული ლობი დახმარებისკენ მოუწოდებდა თავიანთ თანატომელებს პალესტინაში და სერიოზული გავლენა ჰქონდა პრეზიდენტ ჰარი ტრუმენზე. საინტერესოა ჰარი ტრუმენის პოზიცია: „ბოდიშს ვიხდი ბატონებო, მე უნდა გავცე პასუხი ასობით ათასს, რომელთაც სურთ სიონიზმის წარმატება. მე არა მყავს ასობით ათასი არაბი ჩემს ამომრჩევლებს შორის“ მანვე განაცხადა, რომ ქვეყნის გაყოფა „გზას გაუხსნის არაბებისა და ებრაელების მშვიდობიან თანაარსებობას.“² ისრაელის აღიარებას ეწინააღმდეგებოდა გავლენიანი პოლიტიკოსი ჯორჯ მარშალი, ამერიკელი დიპლომატები და პენტაგონის წარმომადგენლები.

აშშ-ს პოზიციებში გარკვეული შემობრუნება მოხდა, მათ უარი განაცხადეს ებრაული ორგანიზაციებისათვის იარაღის მიყიდვაზე და გაეროს რეზოლუციაზე მხარდაჭერაზე, რომელიც ითვალისწინებდა პალესტინის გაყოფას. აშშ-მ წარადგინა დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც რეზოლუციის შესრულება ძალის გამოყენების გარეშე შეუძლებელს ხდიდა და გამოვიდა წინადადებით გაეროს დროებით მეურვეობის თაობაზე. არაბულმა მხარემ პოზიტიურად მიიღო ამერიკული ინიციატივა, სიონისტებმა კი ამერიკელები იმპერიულ ზრახვებში და ებრაელთა საქმის ლალატში დაადაწამა ულეს.

პალესტინის გაყოფას მშვიდობა არ მოჰყოლია, ვინაიდან ეს გაყოფა მიუღებელი იყო ორივე მხარისთვის. „სამშობლოს გაყოფა უკანონოა. ის არასადროს იქნება აღიარებული... ეს არ შეკრავს ებრაელ ხალხს. იერუსალიმი იყო და სამუდამოდ იქნება ჩვენი დედაქალაქი. ვერც ისრაელი იქნება აღდგენილი ისრაელის ხალხისთვის მთლიანად და სამუდამოდ“.

სიონისტებმა, მიუხედავად იმისა, რომ სურდათ მიეღოთ მთელი დასავლეთ პალესტინა და იერუსალიმი, მიიღეს დანაწევრების გეგმა. პალესტინის არაბებმა და მიმდებარე არაბულმა სახელმწიფოებმა უარყვეს გაყოფის გეგმა, რაც გახდა არაბული სამყაროს გამაერთიანებელი ფაქტორი, თუმცა არასაკმარისი ეფექტური წინააღმდეგობისთვის.

სულ უფრო გახშირდა არაბებსა და ებრაელებს

1 ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს. - XXI ს.-ის დასაწყისი), კრებული, სანიკიძე გ. ალასანია გ. გელოვანი ნ. თავი XIV, ალასანია გ. გელოვანი ნ. ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი, თბილისი, 2011, გვ. 45

2 ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს. - XXI ს.-ის დასაწყისი),

შორის შეიარაღებული კონფლიქტი, რასაც ორივე მხრიდან დიდი მსხვერპლი ახლდა. მიუხედავად იმისა, რომ დიდი ბრიტანეთის ფლოტი მაქსიმალურად ახდენდა ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროების ბლოკირებას და ხელს უშლიდა იარაღის შეტანას, აშშ კი აწესებდა ემბარგოს მის შეტანაზე, ებრაელები მაინც იღებდნენ იარაღს არალეგალურად.

მეორე მხრივ პალესტინელებს ეხმარებოდნენ არაბული ქვეყნები ინგლისური იარაღით, პალესტინაში ჩავიდნენ მოხალისე მებრძოლები ერაყიდან, ტრანსიორდანიიდან, სირიიდან, ლიბანიდან.

გაეროს რეზოლუციით გათვალისწინებულ ინგლისურ მანდატს ვადა 1948 წლის 15 მაისს ენურებოდა. ინგლისელები ჩქარობდნენ გამოეყენებინათ დრო თავიანთი ამოცანების გადასაწყვეტად, რაც ძირითადად პალესტინაში გავლენის შენარჩუნება და პალესტინის არაბული ნაწილის ტრანსიორდანიასთან მიერთებაზე იყო ორიენტირებული.

არსებობს ვარაუდი, რომ ინგლისური ადმინისტრაცია ცდილობდა ჩაეშალა გაეროს გადანყვეტილება პალესტინის დაყოფაზე და ინსპირირებას უკეთებდა არაბულ-ებრაულ შეტაკებებს. ფატქის უარყოფა ან დადასტურება ძნელია, თუმცა ის ნამდვილად შეიძლება ითქვას, რომ ინგლისის ადმინისტრაციის პასიურობამ გამოიწვია პალესტინაში სიტუაციის გამწვავება.¹ ოფიციალურად ინგლისი აცხადებდა ნეიტრალურ პოზიციას და სურვილს პალესტინაში მშვიდობის შენარჩუნებაზე.

პალესტინის დაყოფის გაეროს რეზოლუციის მიღების დღიდან ინგლისის მანდატის ამოწურვამდე პალესტინის ტერიტორიაზე სამოქალაქო ომი მიძინავრებდა. ამ დაპირისპირების ერთ-ერთი ყველაზე სასტიკი ხოცვა-ჟლეტა ებრაელების არარეგულარული რაზმების ბოევიკებმა განახორციელეს არაბულ სოფელ დაირ-იასინში 1948 წლის 9 აპრილს. მოკლულ იქნა 250 ადამიანი, მათ შორის ქალები და ბავშვები. ამ სასტიკ ხოცვა-ჟლეტას მოჰყვა ის, რომ პალესტინიდან არაბთა მასობრივი მიგრაცია დაიწყო. საპასუხოდ პალესტინელებმა თავდასხმა განახორციელეს იერუსალიმში საავადმყოფოზე და დახოცეს ექიმები, მონყალების დები და სტუდენტები, სულ 79 ადამიანი. საინტერესოა, რომ შეტაკების ადგილიდან ორას მეტრში მყოფი ინგლისელი სამხედროები არც

კი ჩაერივნენ რათა აეცილებინათ სისხლისღვრა.

ინგლისელთა მანდატის ამოწურვამდე ერთი დღით ადრე, 1948 წლის 14 მაისს პოლიტიკოსმა დავიდ ბენ გურიონმა გაეროს 118-ე რეზოლუციის საფუძველზე ისრაელის დამოუკიდებელი სახელმწიფო გამოაცხადა.

1948 წლის 14 მაისს ნაშუადღევს ოთხ საათზე, თელ-ავივის ხელოვნების მუზეუმში, იიშუვის ლიდერების წინ, დავიდ ბენ-გურიონმა წაიკითხა დამოუკიდებლობის დეკლარაცია და გამოაცხადა პალესტინაში ებრაული სახელმწიფოს შექმნა, რომელსაც ისრაელის სახელმწიფო ეწოდა.

დამოუკიდებლობის დეკლარაციამ პირობა დადო, რომ ისრაელის სახელმწიფო დაფუძნებული იქნებოდა თავისუფლების, სამართლიანობისა და მშვიდობის პრინციპებზე. მხარს დაუჭერს ყველა მისი მოქალაქის სრულ სოციალურ და პოლიტიკურ თანასწორობას, რელიგიის, რასისა და სქესის განსხვავების გარეშე. ერთგულად დაიცავდა გაეროს წესდების პრინციპებს. იგი კონკრეტულად ჰპირდებოდა თანაბარ უფლებებს ისრაელის სახელმწიფოს არაბ მოსახლეობას და მშვიდობის ხელს უწვდიდა ყველა მეზობელ არაბულ სახელმწიფოს.

იმავე საღამოს ჰარი ტრუმენმა დე ფაქტო აღიარა ისრაელის სახელმწიფო, 18 მაისს ისრაელი დე ფაქტო ცნო საბჭოთა კავშირმა, რამდენიმე დღის შემდე კი, 25 მაისს აღიარა დე-იურედ.²

დამოუკიდებლობის გამოცხადებისთანავე ისრაელს ომი გამოუცხადა არაბულმა ქვეყნებმა. არაბული ქვეყნებისა და ისრაელის პირველ ომში, ანუ „დამოუკიდებლობისთვის ომში“ როგორც მას არაბები უწოდებენ, სხვა ბევრ პრობლემასთან ერთად ერთ-ერთი უმთავრესი გახდა პალესტინელი ლტოლვილების პრობლემა. ებრაული ეროვნული მიწის ფონდის დირექტორი ჯოზეფ ვაიტცი, ჯერ კიდევ 1940 წლის 19 დეკემბერს წერდა: „ნათელი უნდა იყოს, რომ ორივე ხალხისათვის ამ ქვეყანაში ადგილი არ არის. სხვა გზა არ არის, გარდა არაბების გასახლებისა აქედან მეზობელ ქვეყნებში, მათი სრულად გაყვანა.“³ უფრო ადრე დავიდ ბენ გურიონიც ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ის იძულებითი გასახლების მომხრე იყო, თუმცა ომის დროს მას მსგავსი ბრძანება არ გაუცია. პალესტინელთა მასობრივმა მიგრაციამ თავიანთი მიწებიდან

კრებული, სანიკიძე გ. ალასანია გ. გელოვანი ნ. თავი XIV, ალასანია გ. გელოვანი ნ. ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი, თბილისი, 2011, გვ. 458

1 ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს. – XXI ს.-ის დასაწყისი), კრებული, სანიკიძე გ. ალასანია გ. გელოვანი ნ. თავი XIV, ალასანია გ. გელოვანი ნ. ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტი, თბილისი, 2011, გვ. 458

2 ზონელიძე ნ. ისრაელის დამოუკიდებლობის დეკლარაცია, თბილისი, 2003

3 William R.P. Gaza and The Palestine Crisis in History, 2014

მიიღო სახელწოდება ნაკბა (კატასტროფა). მნიშვნელოვანია პალესტინელთა გაქცევის მნიშვნელობა როგორც ებრაელთათვის პალესტინელთა მიწების შემოერთების ლეგალიზებისთვის ასევე პალესტინელთათვის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისას.

პროისრაელურ შრომებში ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, რომ პალესტინელებმა, არაბული ქვეყნების მონოდების საფუძველზე ნებაყოფლობით დატოვეს თავიანთი სახლები, პროარაბულ ნაშრომებში კი ამ გადასახლების იძულებით ფაქტორებზეა საუბარი. როგორც უკვე ვთქვით, პალესტინელი არაბების გაქცევა დაიწყო არაბული ქვეყნებისა და ისრაელის პირველი ომის დაწყებამდე. სწორედ დაირ-იასინში ებრაელი ბოვეიკების მიერ მოწყობილი სისხლიანი მოვლენების შემდეგ მიიღო პალესტინელთა გაქცევამ ფართო მასშტაბები. არაბებმა მას საჩვენებელი სადამსჯელო ოპერაცია უწოდეს. „მითი „მინა ხალხის გარეშე“ განხორციელდა ებრაული ტერორისტული ორგანიზაციების ძალით და განმტკიცდა არაბების უუნარობით დაეცვათ თავიანთი სახლები.“¹

ისრაელის სამხედრო წარმატებები ხელს უწყობდა მის აღიარებას მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის მიერ. ნელ-ნელა გაუმჯობესდა ურთიერთობა აშშ-სთან და დიდი ბრიტანეთთან. 1949 წელს აშშ-მ და დიდმა ბრიტანეთმა ნატოს ტიპის სამხედრო-პოლიტიკური ორგანიზაციის შექმნა და ამ ორგანიზაციაში ისრაელს წევრობა შესთავაზეს, თუმცა ისრაელის მთავრობამ უარი განაცხადა გაერთიანება რომელიმე სამხედრო ბლოკში. ასევე უარი განაცხადა აშშ-ს და დიდი ბრიტანეთის სამხედრო ბაზების თავის ტერიტორიაზე განლაგებაზე. ის მყარად ინარჩუნებდა გამოცხადებულ ნეიტრალიტეტს ბიპოლარულ სამყაროში. ორ დაპირისპირებულ ბანაკს შორის, რომელთა არაპირდაპირი მონაწილეობით შეიქმნა ისრაელი, საკმაოდ რთული იყო ნეიტრალიტეტის შენარჩუნება.

დასკვნა

ისრაელსა და პალესტინას შორის კონფლიქტი უკვე რამდენიმე ათეული წელია მიმდინარეობს. ამ კონფლიქტს ეთნო-ტერიტორიული ხასიათი აქვს. კონფლიქტიდან გამომდინარე ახლო აღმოსავლეთი თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი ცხელი წერტილია. ევროპიდან მასობრივი მიგრაციის ფონზე, ებრაელებმა პალესტინის მიწაზე დასახლება ჯერ კიდევ პოლიტიკური სიონიზმის ოფიციალურად დაფუძნებამდე ათწლეულებით ადრე დაიწყო. პროცესის მასშტაბები XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის

დასაწყისში საგრძნობლად გაიზარდა. ის რამდენიმე ტალღად განხორციელდა.

XIX საუკუნის 90-იან წლებში, ევროპასა და რუსეთში ანტისემიტური განწყობების გაძლიერებასთან ერთად ჩაისახა მოძრაობა სიონიზმი. ის ეფუძნებოდა იმ დროისთვის მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში გაფანტულ ებრაელთა პალესტინაში დამკვიდრებისა და იქ სახელმწიფოს შექმნის იდეას.

პალესტინაში ებრაელთა იმიგრაციამ მასობრივი სახე მიიღო XX საუკუნის 30-იან წლებში, აღმოსავლეთ ევროპაში ანტისემიტური ტალღისა და ჰიტლერის აღზევების ფონზე. პალესტინის ებრაული მოსახლეობის რაოდენობა გაორმაგდა. პარალელურად, მომძლავრდა წინააღმდეგობა და უკმაყოფილება ადგილობრივ არაბებში. ამ უკმაყოფილებამ ზოგიერთ შემთხვევაში ძალადობრივი სახე მიიღო. ამავე პერიოდში დაიწყო არაბული ნაციონალიზმის მომნიშვნელობა. ვითარებამ კრიტიკულ ზღვარს მიაღწია 1936-39 წლებში, ე.წ. „არაბთა ამბოხის“ დროს, როცა პალესტინაში ბრიტანეთის მმართველობასა და ებრაელთა მასშტაბურ იმიგრაციას აპროტესტებენ. ეს ჯერ გაფიცვებში გამოიხატა, შემდეგ კი - შეიარაღებულ გამოსვლებში, რომლებიც ბრიტანეთმა ჩაახშო.

ჰოლოკოსტის შემდეგ, როცა პალესტინას ებრაელთა ახალი ტალღა მიანყდა, საერთაშორისო საზოგადოებაში გაიზარდა მხარდაჭერა ებრაელთა სახელმწიფოს შექმნისადმი. გაეროს წარმომადგენლებმა ვითარება შეისწავლეს და მას შემდეგ, რაც ერთ სახელმწიფოში ამ ორი ერის მშვიდობიანად თანაცხოვრების პერსპექტივა გამოირიცხა, ორგანიზაციამ 1947 წელს გამოსცა რეზოლუცია პალესტინის გაყოფის შესახებ.

გეგმის თანახმად, ებრაულ სახელმწიფოს რჩეობდა პალესტინის მიწის 56.47%, არაბულს კი — 43.53%. ებრაულ სახელმწიფოში იცხოვრებდა 498 000 ებრაელი და 325 000 არაბი, არაბულში კი — 807 000 არაბი და 10 000 ებრაელი.

ქალაქიერუსალიმს ენიჭებოდა სპეციალური სტატუსი და რჩებოდა საერთაშორისო მეთვალყურეობის ქვეშ, რომელიმე სახელმწიფოზე მიკუთვნების გარეშე.

ებრაელებმა ეს გეგმა მიიღეს, არაბებმა კი უსამართლოდ მიიჩნიეს და იუარეს. გაეროს რეზოლუცია პრაქტიკაში არასდროს განხორციელებულა.

საბოლოოდ, შეთანხმება ვერ შედგა: ბრიტანეთი სამანდატო ტერიტორიიდან გავიდა, 1948 წლის 14 მაისს კი ებრაულმა სახელმწიფომ, ებრაელებსა და არაბებს შორის მძიმე შეტაკებების ფონზე, დამოუ-

1 Masalha Nur, *Expulsion of the Palestinians: the Concept of „Transfer“*. Zionist Political Thought, 1882-1948. Washington, Institut for palestine Stadies, 1992

კიდებლობა გამოაცხადა ისრაელის სახელწოდებით.

15 მაისს, პალესტინის გათავისუფლების საბაბით, ისრაელს ომი გამოუცხადა ხუთმა არაბულმა ქვეყანამ, რომლებიც შეუთანხმებელი სტრატეგიისა და ისრაელის მზარდი სამხედრო რესურსების ფონზე, დამარცხდნენ.

ისრაელის ტერიტორია სამანდატო პალესტინის 77%-მდე გაფართოვდა, ეგვიპტემ დაიკავა ღაზა, იორდანია კი — მდინარე იორდანეს დასავლეთი სანაპირო. ზავის შედეგად, იერუსალიმი გაიყო: დასავლეთი ისრაელს დარჩა, აღმოსავლეთი — იორდანისა. გაეროს მონაცემებით, ამ პერიოდში ასობით ათასი პალესტინელი იძულებით გადაადგილდა ან განიღვინა საკუთარი საცხოვრებლებიდან. ამჟამად ისრაელი იერუსალიმს თავის განუყოფელ დედაქალაქად განიხილავს. აღნიშნულს საერთაშორისო საზოგადოების დიდი ნაწილი არ ეთანხმება, აღმოსავლეთ იერუსალიმს კი ისრაელის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიად მიიჩნევენ.

ამ დროისთვის ისრაელის დამოუკიდებლობა აღიარებული აქვს და მასთან დიპლომატიურ ურთიერთობებშია ექვსი არაბული ქვეყანა. ეგვიპტემ და იორდანია დიპლომატიური ურთიერთობა ისრაელთან გასულ საუკუნეში გააფორმეს, კერძოდ 1979 წელს ეგვიპტემ და 1994 წელს იორდანია. არაბეთის გაერთიანებულმა საამიროებმა, ბაჰრეინმა, სუდანმა და მაროკომ კი 2020 წელს გააფორმა შეთანხმება ისრაელთან. მსგავს შეთანხმებებს გამობენ არაბული რეგიონის სხვა სახელმწიფოები, რომლებიც აღნიშნულს პალესტინის იდეის ღალატად განიხილავენ.

2021 წლის მონაცემებით ისრაელს ფორმალური დიპლომატიური ურთიერთობა აქვს მსოფლიოს 168 სახელმწიფოსთან.

რეგიონის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოთამაშე, თურქეთი, ისრაელთან ურთიერთობების დათბობის გზას ადგას, თუმცა 2021 წლის მაისში განვითარებულმა კონფლიქტმა ამ პროცესზე, როგორც მინიმუმ, დადებითად არ იმოქმედა. ისლამური თანამშრომლობის ორგანიზაციამ (OIG) 2021 წლის მაისში ღაზაში განვითარებულ მოვლენებს „ბარბაროსული“ უწოდა და გამო „სისტემური დანაშაული“ პალესტინელთა წინააღმდეგ. თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა მეკლუთ ჩაუშოლლუმ პალესტინელთათვის საერთაშორისო დაცვის მექანიზმი მოითხოვა, ისლამური

თანამშრომლობის ორგანიზაციის (OIC) წინაშე კი თქვა, რომ ისრაელმა პასუხი უნდა აგოს ომის დანაშაულებისთვის.¹

„ისრაელის პასუხისმგებლობის საკითხს აყენებს ირანიც, რომელიც არ აღიარებს მის სახელმწიფოებრიობას და ათწლეულებია, მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულებით გამოიჩენდა ისრაელის მიმართ, რაც შეიარაღებული დაჯგუფებების (ჰამასი და სხვ.) მხარდაჭერაშიც გამოიხატება.“²

გაეროს მონაცემებით იმ ადამიანებისა და მათი შთამომავლების რიცხვი, რომელთაც ამ კონფლიქტის გამო თავიანთი საცხოვრებლის დატოვება მოუწიათ ხუთ მილიონს შეადგენს.

მათი დიდი ნაწილი ღაზაში, დასავლეთ სანაპიროზე, სირიაში, ლიბანსა და იორდანიაში ცხოვრობს. ამ ადამიანების დაბრუნება პალესტინელთა ერთ-ერთი უმთავრესი მოთხოვნაა, რასაც არ იზიარებს ისრაელი. ამ რაოდენობის ადამიანების მიღებას კატეგორიულად ეწინააღმდეგებიან, ამბობენ რომ ქვეყანა მეტად გადაიტვირთება და დასრულდება ებრაული სახელმწიფოს არსებობა. პრობლემებია ებრაული ახალშენების კანონიერების საკითხში, იერუსალიმის სტატუსში და სხვ. ნებისმიერი სამშვიდობო შეთანხმების რეალიზებას ორივე მხარის თანხმობა დასჭირდება. სწორედ ამიტომ, მიუხედავად ათწლეულების, ხანგრძლივი მოლაპარაკებებისა, პრობლემების უმრავლესობა კვლავ ღიად რჩება.

2021 წლის მაისის მოვლენების შემდეგ ცხადი იყო, რომ ამ კონფლიქტის დარეგულირება საკმაოდ ხანგრძლივი და დაუსრულებელი პროცესია. ამ ფაქტს ადასტურებს 2023 წლის 7 ოქტომბერს „ჰამასის“ მებრძოლების თავდასხმა ისრაელზე, რომელიც ბოლო წლებში განხორციელებულ თავდასხმათა შორის ყველაზე მასშტაბურია. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ეს თავდასხმა არ იყო შემთხვევითი თუ გავიხსენებთ იმ ფაქტს, რომ ერთი დღით ადრე შესრულდა იომ ქიფურის ომის დანაშაულის, ეგვიპტისა და სირიის ისრაელზე თავდასხმის 50 წლისთავი.³

ძნელია განისაზღვროს როგორი იქნება კონფლიქტის განვითარება განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში თუკი კონფლიქტში ჩაერთვება „ჰეზბოლა“, ირანი ან სხვა არაბული სახელმწიფო, რადგან კონფლიქტის ესკალაცია რამდენიმე აქტორის, მათ შორის რუსეთის ინტერესებშიც შედის.⁴

1 @netgazeti.ge, გვაძაბია მ. ისრაელ პალესტინის კონფლიქტი, 18 მაისი, 2021

2 @netgazeti.ge). გვაძაბია მ. ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტი, 18 მაისი, 2021

3 <https://forbes.ge> ბერაძე დ. „ჰამასის“ ისრაელზე თავდასხმის მიზიზები და მოვლენათა ქრონოლოგია, 9 ოქტომბერი, 2023 წელი

4 <https://forbes.ge> ბერაძე დ. „ჰამასის“ ისრაელზე თავდასხმის მიზიზები და მოვლენათა ქრონოლოგია, 9 ოქტომბერი, 2023 წელი